

‘Epistolari català’

Joan Miró, llaurador i faroner

ANTONI LLENA

Després d’anys de rigorosa investigació acaba de sortir al carrer el primer volum de l’epistolari català de Joan Miró, obra conjunta d’Edicions Barcino i de la Fundació Miró de Barcelona. Aquesta obra, que el mecenatge de la Fundació Carulla ha fet possible, conté un miler de cartes que van del 1911 al 1945, adreçades a familiars, amics i elits culturals del país. Aquesta primera remesa aplega un gruix de més de 660 planes, que inclouen, fins on ha estat possible, informació gràfica de les obres que el pintor anava realitzant en el moment d’escriure-les. Fet amb impecable rigor científic, aquesta incorporació proporciona al volum un valor afegit, perquè ens permet de contrastar el pensament *pre* i *post* del pintor, és a dir, el pensament instintiu que s’expressa com una força volentosa que el duu a avançar sense gi-

En la carta als pares dóna fe de la seva vocació, una vocació que defensa amb voluntat de ferro

rar el cap i el pensament que brolla de l’experiència de la seva pintura, que esclata, que es desprèn del fet de formalitzar-la.

Vull fer notar un altre aspecte important: a diferència dels altres pintors avantguardistes, Miró no basteix cap edifici teòric amb les seves opcions estètiques. Escriu únicament correspondència i és escrivint-ne que defineix el sentit del seu art. Escrivint correspondència, llaura, és a dir, prova de penetrar esforçadament, directament, en l’interlocutor, de plantar-hi la llavor de la seva pintura, perquè pugui esbatañar els ulls a realitats més vastes. És en aquest sentit que Miró, a més de pagès, és, també, un faroner disciplinat.

La primera carta recollida (1911) és als seus pares, escrita en castellà. Fora d’una altra carta a ells mateixos en aquesta llengua –la llengua de l’escola–, d’alguna més d’adreçada a Picasso i d’algunes en >

gable el paper que no le importa desempeñar ante el imponente señor notario de Figueres, para convencerle de las posibilidades que apuntaba el tan joven como impetuoso pintor. Tengo para mí que en tal circunstancia saldaba indirectamente deudas freudianas con su propio padre.

Hallazgos de gran sutileza

De pronto irrumpe Sebastià Gasch con una fuerza casi meteórica. Es quizá el que cobra una importancia fundamental, al tener en cuenta su criterio informado y también la influencia que puede ejercer en los ambientes sensibles del arte indígena. El volumen epistolar y la calidad de los contenidos son manifiestos, amén de significativos. Miró estima no sólo lo que opina sobre su obra, sino también una combatividad casi de corte pugilístico.

Joan Prats aparece más tarde, junto con J.V. Foix.

Sabía de la relación con Maritain, aunque ignoraba que fuera de tanta calidad.

Quiénes sean finos catadores de Miró sabrán aquilatar e interpretar hallazgos áureos de gran sutileza, verbigracia la precisión de que su novia (la segunda, Pilar) carece de mácula de intelectualidad (a diferencia de la primera, que encima era mandona).

Interesa observar la calidad del vocabulario y la riqueza de no pocas imágenes, que se imponen con gran eficacia y frescura.

Sería imperdonable no fijarse ni valorar la apuesta de Miró cada vez que selecciona con tino una imagen que le servirá de soporte para la escritura.

Una edición impecable. Miró estaría feliz, pese a la tardanza: la propuesta de Joan Ainaud se remonta a 1968. |

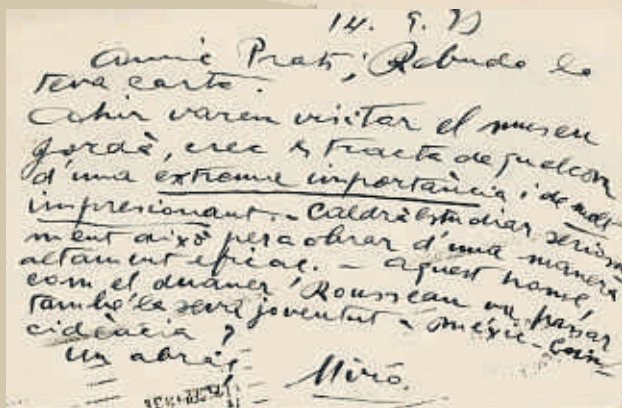
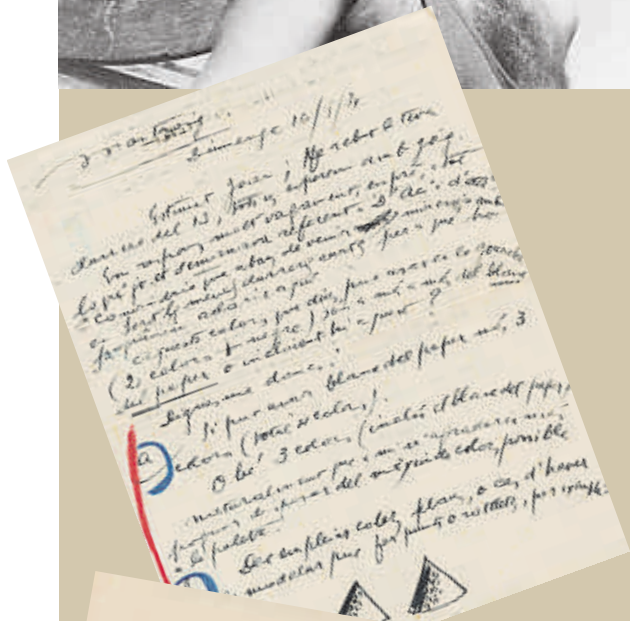
das y museos americanos. Loeb, además, sirve a Miró de sustento en épocas de crisis, como confiesa a Gasch en 1931: “Jo m’he pogut arreglar amb en Pierre, si no d’una manera brillant, al menys per poguer aguantar el cop”.

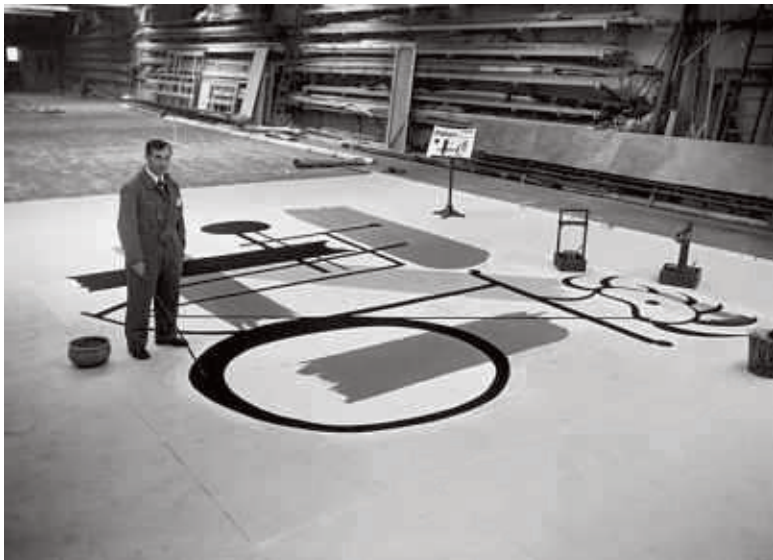
Una década más tarde, la retrospectiva del MoMA le conduce de nuevo al éxito. La organiza el inquieto James J. Sweeney, escritor, comisario y también editor de la revista *Transition*, a quien Miró, que actúa en cuanto puede de embajador de la creación catalana, presenta a su amigo el poeta J.V. Foix. Mediante las precisas y ceñidas aclaraciones de sus notas, los editores Joan M. Minguet, Teresa Montaner y Joan Santanach divulgan un revelador volumen, plenamente accesible a todo lector interesado en las interioridades del mundo artístico.

Arriba, Joan Miró en 1935. Junto a estas líneas, una carta (septiembre de 1934) y dos tarjetas postales (ambas de septiembre de 1933) del artista a Joan Prats

FOTO: MARGARET MICHAELIS. CORTESIA SUCCESSIÓ MIRÓ, PALMA DE MALLORCA / CARTAS: FUNDACIÓ JOAN MIRÓ, BARCELONA

Miró pintant el teló de 'Jeux d'enfants' (Montecarlo, 1932) FOTO: RAOUL BARBA. FUND. JOAN MIRÓ

> francès, totes les altres són escrites en català, un català que va incorporant aplicadament la normativa fabriana. En la carta als pares dona fe de la seva vocació, una vocació que la família considera inconsistent, però que ell defensa amb voluntat de ferro: "Renuncio, pues, a mi vida actual para dedicar-me a la pintura", els diu.

A través de la seva correspondència es poden descobrir els seus lligams amistosos, fins a la dècada dels anys vint; a partir de llavors el contacte perd fluïdesa, i el gruix més gran de la correspondència s'adreça al seu amic Enric C. Ricart: 66 cartes que ens permeten de sentir llurs inquietuds juvenils. El relleu de Ricart serà Sebastià Gasch, que amb 83 lletres és qui guanya la partida. Al darrere hi ha Joan Prats, amb 81, i Josep Francesc Ràfols, amb 78. Les adreçades a Picasso són 24 i les destinades a F.V. Foix, 13. Ara, si comptéssim la paraula més escrita al llarg de tot l'epistolari, trobaríem que és *treball*.

La fidelitat de l'artista al país

Una de les coses més importants a destacar d'aquesta correspondència és la manifesta fidelitat de l'artista al país, una fidelitat que les cartes certifiquen repetidament. I és que Miró se sent arrelat profundament a la terra, el geni de la qual li permet de defensar sense mistificacions la seva personalitat. L'any 1977, en un article al *Tele/eXpres*, Miró explicava per què no s'havia exiliat durant la dictadura franquista: "Me quedé porque no quería perder el contacto con mi tierra. Para vivir y para trabajar necesito el contacto físico con mi tierra catalana. El artista siempre tiene que estar enraizado con su pueblo. Si hubiera marchado al exilio mi obra habría perdido nivel; quizás me habría abierto camino más pronto, pero a cambio de perder fuerza, la fuerza racial que tenemos los catalanes".

Ara, aquesta fidelitat no el féu pas patrioter, és a dir, no li obnubilà el judici crític. En una carta a l'amic Ràfols escriu: "Estic plena-

ment convençut, estimat Ràfols, que la jove pintura catalana és millor que no la jove pintura francesa. Llàstima que al nostre país se'ns negui la vida als artistes! Potser aquesta manca de protecció ens és una disciplina saludable. Així, després d'aquest dolor i menyspreu serem més purs". La realitat és tossuda i la queixa de Miró continua essent una declaració lacerant.

Un altre de les coses que es desprenen de la lectura d'aquest llibre és la relació del pintor amb les realitats tangibles. Que visqui inserit de ple en el tràfec de la seva carrera, i n'esdevingui un notari meticulós, no vol pas dir que descuri les realitats domèstiques. La penúltima carta del llibre va adreçada a Dolors Miró: "Ja hem arribat novament al Mas -diu-. Aquí hi ha molta seca, però malgrat això la vinya no pateix gaire i la collita es presenta bé... Abans de marxar vaig anar a veure novament el notari i em digué que lo que digué el seu dependent no era vàlid, que calia que li aclarissiu tot lo indicat en el paper que incloc. Com que aquest senyor em sembla que busca pèls a les granes val més que tu, Lluís, t'entenguis directament amb ell i li escriguis un mot o el vagis a veure, si no, mai acabarem".

L'articulació de l'epistolari es resumeix en tres punts: a) la voluntat de fer una obra gran, b) la fidelitat a la terra i c) la preocupació per les coses tangibles, no sols per les relacionades amb la seva carrera, sinó, fins i tot, per les de caràcter més pedestre. I tot això abocat afectuosament i reiterativa al cor d'amics canviants. Un tresor així, les noves tecnologies d'avui no ens permetran pas de llegar-lo als estudiosos.

La poesia de Miró és feta de terra i de cel. Quan va pintar les seves constel·lacions va fer que els astres flotessin -uns astres, els seus estels, igual de llunyans que els éssers estranys que s'aproximen als ulls els microscopis- damunt un cel de color de terra. La realitat còsmica de Miró és profundament tangible: la seva terra és cel, el seu cel és terra. |

Latidos

El descanso de Pote Huerta

SERGIO VILA-SANJUÁN

"Tras quince años arrastrando problemas y bregando con la vanidad de los escritores, estaba dispuesto a cerrar la editorial. Algunos colaboradores me pidieron que no lo hiciera, y yo les dije: 'De acuerdo, si asumís vosotros el compromiso de seguir adelante os la dejo', y eso hemos hecho". Lo cuenta Pote Huerta (Almansa, 1962), fundador y hasta hace un par de meses director de Lengua de Trapo, editorial madrileña emblemática en cuya andadura (300 títulos publicados en tres lustros) destacan novelas como *Lo peor que le puede pasar a un croissant*, de Pablo Tusset, con más de cien mil ejemplares vendidos y traducida a una decena de idiomas, o *Celda 211*, de Francisco Pérez Gandul, recientemente llevada al cine por Daniel Monzón. También antologías de narrativa como *Páginas amarillas*, donde se revelaron en 1997 Antonio Orejudo y Antonio Álamo, o *Líneas aéreas*. Lengua de Trapo propulsó los Congresos de Narradores Hispánicos de Madrid de 1998 y el 2002, y contaba con su propio premio de novela.

Pero ahora, y después de algún desencuentro en el ámbito de su propia casa, Pote Huerta ha transferido la propiedad de su sello a un equipo de siete personas ("dos empleados de la editorial, Fernando Varela e Ignacio Virgilito, a los que les he cedido su parte, y otras cinco personas a las que he vendido por poco dinero, con una cláusula que estipula que si quiero volver, recuperaré mis acciones al mismo precio"). Tras el paso decisivo se ha ido a pintar a Cabo Udra, en Pontevedra, recuperando así la vieja pasión por los pinceles. Trabaja en unos cuadros de planteamiento figurativo: paisajes, interiores de casas, una biblioteca... Tiene varios encargos, algún lienzo ya vendido y prepara una exposición.

Respecto a su apartamiento, reconoce que "sí, es muy fuerte dejar, aunque sea temporalmente, un trabajo de tantos años". "Pero estaba muy cansado y en la vida de vez en cuando hay que aventurarse. De muchos autores soy superamigo, pero también

he tenido que tratar con gente muy cretina". Aunque dice "no estar rebotado" con el mundo del libro, sus reflexiones resultan más bien ácidas. "He oído a algunos escritores recomendar a sus colegas que, cuando trataran con editores, les exprimieran al máximo para conseguir anticipos sustanciosos, porque luego, de sus libros, no iban a conseguir liquidaciones. Pero esto lo dicen autores que no liquidan porque no venden. También llevo meses oyendo que el mundo del libro es un refugio contra la crisis cuando la venta estaba cayendo hasta en un 45%.

En España este sector es muy complicado, la gente no sabe que se devuelve un 50% de los libros que se editan, y muchas agencias aún no entienden cómo funciona el negocio editorial". Ideas de este estilo piensa desarrollar en un texto que se llamará *Editar es de tontos*. "No sé aún si haré un librito o un artículo largo". Porque a pesar de todo lo dicho, la verdad es que el mundo de la edición le encanta ("así que pienso seguir vinculado a él, sea dando ideas o escribiendo"). Que así sea, pues sin Huerta, las cenas anuales de editores y periodistas el segundo día de la Feria de Frankfurt, en el Steinernes Haus de la Braubachstrasse o en algún ruidoso restaurante *typically german* de Sachsenhausen, sin duda no serán las mismas.

El editor Pote Huerta

CARLOS G. ARMESTO